

Ս Ի Ո Ն

ԺԸ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1944

ԱՊՐԻԼ-ՄԱՅԻՍ-ՅՈՒՆԻՍ

4-5-6

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՄԵՆ. Տ. ՄԵՍՐՈՊ Ս. ԱՐՔԵՊՍ. ՆԱՐՈՅԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ Է. ՊՈԼՍՈՑ

1875 - 1944

Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

ԱՄԵՆ. Տ. ՄԵՍՐՈՊ Ս. ԱՐՔԵՊՍ. ՆԱՐՈՅԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԹԻ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

1875 - 1944

Արդարեւ արժեք մըն է որ կը փերուի նորէն եկեղեցական ու ազգային իրականութեան մէջ՝ որքան անակնկալ նոյնքան աղիսաւոր մահովը պատկառելի եւ մեծարժեք այս հոգեւորականին, որ Հայ եկեղեցոյ ներկայի տաս սակաւաթիւ մնացած սիւներէն մին էր: Նարոյեան Սրբազանը կը վախճանի ձգելով Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Աթոռը անսոյզ հակասագրին: Վստահ ենք թէ իր մահը խոր խոցեց բոլոր հայ սիրտերը, ի լուր այս անագորոյն մահուան, որ եկեղեցին եւ իր հօսք յանկարծ կը գրկէ քաջ Հովուապետէ մը, եւ ազգային կեանքը բազմաւորին եւ պատուական մեակէ մը:

Այդ վիճակով համակուած է ամէնէն աւելի նաեւ Ս. Աթոռոյս Հոգեւոր Պետը եւ բովանդակ Միաբանութիւնը Սրբոց Յակոբեանց:

Յետադարձ ակնարկ մը իր գործունէութեան վրայ՝ կրնայ ցոյց տալ արդարեւ թէ կեանքը, զոր ապրեցաւ անիկա, ճշմարիտ հոգեւորականի մը, ինքզինքը բարձր կոչումի մը ի սպաս ընծայաբերողի կեանքը եղաւ ստուգապէս. եւ այս՝ իր խօսքով, իր ապրումով ու գրչովը հաւասարապէս, եւ գործունէութեան զանազան կողմերովը մասնաւորաբար:

Իր խօսքովը, ընթիւ բարոյիչ մըն էր, կրօնական մաքուր զարգացման եւ ներշնչումի մարդը, լուրջ ու գեղեցիկ էին իր խօսքերը, որովհետեւ հաւաստին հուրը կար իր հոգւոյն խորը:

Իր խօսքին երկրորդ միջոցը եղաւ ուսուցչութիւն, որուն ամէնէն բեղմնաւոր օրջանը եղաւ Աւմաւու Դպրեվանքը, իբրեւ ուսուցիչ, տեսուչ եւ փոխ-վանահայր, եւ ապա Կ. Պոլսոյ ազգային վարժարաններուն մէջ: Իր ուսուցումին նիւթը եղաւ միշտ հոգեւոր, կրօնական եւ եկեղեցագիտական գրականութիւնը: Այս տեսակէտով զինքը ամէնէն

աւելի յասկանճող կողմը եղաւ եւրոպական ծանօթութեանց հետ ազգային հմտութիւնը ներդաւնակօրէն լծողելու իր առաւելութիւնը: Զդագրեցաւ սովբելէ միւս, ու ջանաց շարունակ սովբեցնելու Աստուծոյ սէրը, հոգեւոր նշմարութիւնները, կրօնքին խորհուրդը, ազգային եկեղեցւոյ դարուց ի դարս շարունակուած կենդանի հաւասֆը. պատմելով՝ այսպէս այս ժողովուրդին ազգային կեանքին միւս արդիւնաւորուած աստուածային մեծագործութեանց նշագրները:

Սօսքի ուժին հաւասար ունէր նաեւ գրչի շնորհք. ընդարձակ եւ բազմակողմանի չեղաւ այդ շնորհին ծաւալումը, սակայն ինչ որ իր գրչէն ինկաւ բուրքին՝ ունեցաւ միւս շնորհն ու համը հոգեւորական գրագէտի:

Իսկ իբրեւ բարի, պարկեւտ եւ յուրջ անձնաւորութիւն, Մեսրոպ Պատրիարք Նարոյեան կը մնայ բացառիկ ու հազուագիւտներէն մին մեր մէջ, ամէնէն մօտը դրուելու իր մեծ ուսուցիչին՝ Գուրեանի: Համագոյցեալ Պատրիարքը ոչ միայն հոգեւոր այլ նաեւ հոգիի մարդը եղաւ, պարկեւտ ու անշեղ, այսպէս եղաւ ան իր կեանքի բոլոր ուղղութիւններուն վրայ. իր վարքին ու բարքին, իր յարաբերութիւններուն եւ գործունէութիւններուն, իր պարտականութիւններուն կատարման եւ իրաւունքներուն ըմբռնումին, իր վարչական եւ պատշտական կեանքին ու մասնաւոր իր մասնեւորած տեսլականին հանդէպ: Այդ ոգիէն արդիւնաւորուած գործունէութիւնն էր զոր ան ունեցաւ նախ Արմաւի մէջ իբրեւ ուսուցիչ, տեսուչ եւ փոխ-վանահայր: Իբրեւ կրօնաւոր եւ վարչի կրօնական վարժարանին, իր աշխատակցացը շատ մօտ եղած է Գուրեանին: Անցեալի պատշտումներ, կրօնական բարձր ոգի եւ ժողովրդային ծառայութիւնը կը կազմէին իր հաւասքին խաբիսները: Կրօնը իր մէջ հրամանակարգ ըլլալէ աւելի, մասնայեցողութիւն, յուզում եւ բաբոյական էր, մարդկային յառաջդիմութեան եւ ազնուացման ստոյգ ազդակը: Իսկ իբրեւ հանրային գործիչ՝ Նարոյեան Եպիսկոպոսը երկու անգամ վարած է պատրիարքական տեղապահի պատշտը 1918ին եւ 1919-1920ին եւ ապա Պատրիարք Կ. Պոլսոյ 1927ին: Իր պատրիարքութիւնը զուգահիւսեցաւ այնպիսի երջանի մը, երբ մեր հանրային կեանքը եւ ուղղութիւնը հնարամիտ եւ վարչագէտ մարդէ աւելի առաքինի եւ ուղղամիտ մարդու պէտք ունէին, եւ ինք եղաւ ժամանակի պահանջը լրացնող մարդը: Անաղմուկ ու խաղաղ տարիները որոնք իր Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան երջանը կազմեցին, անուրի շատ բան կը պատրին այս ծանրախոն եւ պարկեւտ եկեղեցականին, ինչ վիճակի մէջ ալ որ եղած ընդունինք Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան այժմու դիրքն ու հանգամանքները:

Նարոյեան Պատրիարքը ծնած է 1875ին, Մոյ Արդերդ գիւղը, յաւազանէն Ռաչատուր: Նախնական կրթութիւնը ստանալէն վերջ Մոյ Ս. Կարապետի վանքը, 1895ին կ'ընդունուի Արմաւի դպրեւանքը, որ

կղերականոց մը ըլլալէ աւելի, նպասակ ունէր եկեղեցականութեան փափաք եւ յօծարութիւն ունեցողները իրենց կոչումին առաջնորդի: Զորս տարի յետոյ կ'ընդունի սարկաւազութեան աստիճանը, իսկ 1901 Մայիս 20ին Հոգեգալստեան տօնին, վարդապետ կը ձեռնադրուի Հոգեկոյս Տ. Եղիշէ Եպս. Գորեանէն: Այս առթիւ գրած է իր աւարտական թէզը, «Ինքնակացութիւն Հայ Եկեղեցւոյ» եւ գնահատած:

Զեռնադրութենէն վերջ, Մեսրոպ Վարդապետ կը կոչուի վանքին մէջ ուսուցչական պաշտօնի, ապա փոխ-տեսչութեան եւ ներքին տեսուչի պաշտօններուն: 1909ին ծայրագոյնութեան աստիճան ընդունած է Իզմիրեան Կաթողիկոսէն, եւ նոյն տարին նշանակուած դըպրեվանքի փոխ-վանահայր մինչեւ 1915: Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Գէորգ Ե. Կաթողիկոսէն 1913ին: Մեծ պատերազմի ընթացքին կ'աւտորուի Գոնետա ու ժամանակ մը վերջ շնորհիւ Գորեան Սրբազանի միջնորդութեան կը վերադառնայ Պոլիս, ուր քաղաքի կ'ըլլայ նախ Պէշկիթաք եւ ապա Բերա: Եղած է Կրօնական Ժողովի անդամ եւ դասախօս Կեդրոնական, Եսայեան, Պէզդեան, Հիմդեան վարժարաններուն եւ Գալժայեան ուրբանոցին, մասնաւորաբար կրօնագիտական եւ հայագիտական նիւթերու:

Գրած է «Հարմակ» ծածկանունով, գլխաւորաբար *Ծաղկի* եւ *Մառիկի* մէջ, գրական, կրօնական եւ բարոյախօսական նիւթերու շուրջ: Ինչպէս նաեւ յօդուածներ պարբերականներու եւ տարեցոյցներու մէջ:

Կ. Պոլսոյ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը Գում-Գափուի Մայր Եկեղեցիին մէջ 1927 Յունիս 26ին զինք կ'ընտրէր Պատրիարք նոյն Աթոռին:

Այս արագ ուրուագծին մէջ, անկարելի է խտացնել դէմք մը եւ գործ մը: Բաւ է յայտարարելու որ Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Նարոյեան մեր յետ-պատերազմեան կղերականութեան մեծագոյններէն մին եղաւ, եւ ունի իր տեղն ու երախտիքը մեր եկեղեցւոյ եւ ազգային ծառայութեան ընդարձակ դասին մէջ:

Ամէնքս ալ այն հաւաստիք ունինք թէ իր կեանքին եւ գործունէութեան օրինակը ընդմիջէ կենդանի պիտի մնան առաջի աչաց ամէն անոնց՝ որոնք իր սուգը ունին եւ նուիրուած են ի ծառայութիւն Հայաստանայց Ս. Եկեղեցւոյ:

Աղօթենք, որպէսզի կենաց եւ անմահութեան պարգեւատում, ընդունէ իր հաւատարիմ ծառայի հոգին ի դասս հոգւոց երանելի հայրապետաց, իր իսկ աղօթքովն այցելէ Ազգիս եւ Եկեղեցւոյս Հայաստանայց, անփորձ պահէ իր սուրբ արիւնով գնելալ իր փոքրիկ հօտը, զՄայր Աթոռն Լէվիաթին, զԱթոռն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ ամէնուս շնորհէ հոգի սիրոյ եւ աստուածապաշտութեան:

Յիշատակն արդարեւ օրհնելալ յաւիտեան: